

Nr 234.

Av herr **Lindhagen**, om krigsväsendets avrustning.

Med denna framställning avses att lämna ett bidrag till försvarsdiskussionen genom att låta även en mänsklighetstanke göra sig påmind mitt ibland partisorlet, som överröstar allt. Människornas avväpning eller politiskt talat avrustningen är dock ett ofrånkomligt ideal ovan stridsvimlet, en tindrande stjärna, som i det nattsvarta politiska mörkret leder och vägleder mellan bränningarna trots allt.

En mänsklighetstanke.

Vid 1924 års riksdag avgåvos av mig omfattande framställningar i detta ämne nämligen dels motioner om krigsväsendets avrustning (nr 230 o. f. — 71 trycksidor) dels motioner om vissa ändringar i akten om nationernas förbund (nr 146 o. f. — 56 trycksidor) dels motioner om grundlagsändringar beträffande samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter (nr 208 o. f. — 54 trycksidor). De två förstnämnda framställningarna hava med några mindre tillägg i motiveringen och uteslutande av yrkandena utgivits i bokform under titeln: Krigsväsendets avrustning och folkförbundets fulländning (Svenska freds- och skiljedomsföreningens förlag — 222 sidor). Till dessa tre framställningar hänvisas nu åter och tillägges här allenast en kort sammanfattning, lämpad efter den nuvarande situationen.

Avrustningen är ingen främling ens i den svenska politiken. Gamla lantmannapartiet var som bekant genomsyrat av »antimilitarism». Det besparade därigenom under långa tider landet från bortkastade utgifter, som däremot påkallades av generalstaberna, första kammaren och städernas intellektualister. Denna lantmannapartiets obenägenhet för ett svenskt militärväsende var säkerligen, såsom ock sedan visat sig, grundat på en sund känsla för vårt lands ställning och uppgift i världen.

Den gamla »antimilitarismen».

Den allmänna meningen inom den gamla socialdemokratien upptog detta åskådningssätt. Dess antimilitarism försvann dock tämligen snart på partiets väg mot makten. I det längsta vidhölls den av de socialdemokratiska ungdomsklubbarna. Den röda knappen med det avbrutna geväret bars då demonstrativt överallt i landet. Särskilt var detta fallet med landsbygdens ungdom. Ur jordens barm födes nämligen kulturen, och landsbygden är företrädesvis ursprunget till alla segersälla tankar. Nu äro även där dessa symboler bortplockade från rockuppslagen.

Trots denna politiska degeneration lever dock ute bland folket ännu kvar i det tysta den outrotliga längtan till ett mera förlovat land. De folkliga fredsföreningarna såsom freds- och skiljedomsföreningen samt kvinno före-

ningen fred och frihet underlåta ej att vid sidan av de dagspolitiska frågorna framhålla även avrustningen såsom icke blott ett ideal utan även en praktisk angelägenhet i högsta grad just nu. Nykterhetsfolkets ungdomsorganisationer hava freden på sitt program och släppa icke heller avrustningen ur sikte. En fronderande sammanslutning av frisinnade kvinnor med tidningen Tidevarvet såsom organ föra oförskräckt fram avrustningen i den allmänna diskussionen.

Det är påfallande, vilket medryckande intresse en mötespublik ute i landet ådagalägger vid föredrag, som i militär- och fredsfrågorna vill gå till den för människorna begripliga grunden av tingen, och vilken tröttkörd stämning råder, då partierna söka fria till folkgunsten med sina invecklade, för de menige obegripliga härordningsförslag. Till och med i huvudstaden, huvudsätet sedan länge för den politiska reaktionen, kan understundom göras enahanda iakttagelser. För det nyligen av förbundets för humanistisk politik Stockholmsavdelning utlysta mötet i avrustningsfrågan med anföranden i ämnet från olika partiriktningar förespåddes av klokskapen i riksdagen ett misslyckande. Man ansåg att endast en handfull människor kunde vara nog dåraktiga att vilja intressera sig för detta »icke aktuella ämne». I stället blev det en rusning efter biljetterna och en mängd människor måste vända om med oförrättat ärende från försäljningsställena och möteslokalen, Musikaliska Akademien. Detta visar, att man hos menigheten ännu ej kunnat utrota förnimmelsen av, att människan också har en själ, och att dennas lagar och krav äro eller kunna befaras bliva ett värdigt föremål jämväl för statskonsten.

*Regeringens
proposition
1925.*

Detta behov av grundsatser, av en ledande problemställning finner ej något ensvar i regeringens proposition om försvarsväsendet. Den hänvänder sig ju icke heller till det obefordrade, i valrörelserna tämligen vanmäktiga folket utan till riksdagspartiernas ledare. Till och med ordet avrustning saknas, så vitt jag kunnat finna, i propositionen. Statsministerns principiella anförande inledes illusionslöst med en erinran, att »i vårt liksom i andra länder förnimmes med styrka behovet av att ernå lättnader i den betungande rustningsbördan». Upprepade gånger återkommer sedan talet om »minskning i rustningarna». Någon framställning om denna epoks plats i utvecklingen och någon vägledning fram emot den goda viljans regim återfinnes icke.

Förhållandet är emellertid, att i vårt land liksom säkerligen i de flesta andra länder väntar och längtar folkets breda lager efter avrustningen rätt och slätt och ej efter några tillkrånglade förespeglingar. När man försöker lugna dem med att de i stället få minskade rustningar bliva de i själ och hjärta icke tillfredsställda. Ett sådant löfte giver dem ingen ledstjärna och tillförsikt. Rustningarna komma att vara kvar och utgöra samma brännbara ämne som förut. En minskning av rivaliserande stormakters rustningar erkännes av de senare själva vara ett så svårt problem, att man skulle kunna nästan likställa det med lösningen av cirkelns kvadratur. Även i ett

mindre land upplöser sig detta diskussionsämne i en mångfald lösliga ståndpunkter utan ryggrad eller fjärrsyn.

Vid remissdebatten om den nu föreliggande propositionen grävde generalstabschefen upp ett ofta citerat yttrande, att varje folk, som vill leva, måste i våra dagar bestå sig med ett härväsande. Vilket liv är det då, som detta erbjuder det svenska folket? Det skänker oss ingenting annat än utsikten att fortfarande få leva på randen av en vulkan. Man kommer utifrån att inbjuda oss till detta härväsandes begagnande, när man behöver det på andra håll. Man kommer inifrån att locka till dess utnyttjande, när konjunkturerna anses lämpliga. Det kommer under alla förhållanden att uttömma våra ekonomiska resurser, uttränga ur boet de legitima produktiva frågorna, lägga sig såsom en nattfrost över vårt andliga liv och rättens tillblivelse.

Enligt min uppfattning måste det läggas statsministern till förtjänst, att han icke försökt att med någon falsk hänförelse förgylla upp det nedsjunkna innehåll, som en militärordning alltid måste hava. Vad som fattas i denna liksom all regeringspolitik i vår tid är ovan redan uttalat. Förslaget är icke ens uttryck för det socialdemokratiska partiets egen kompromisslinje från förra året. Det innebär ett illusionslöst och utan hävdande av egna meningar framfört erbjudande till vänsterpartierna att samla sig om någon oundgänglig försumpning av frågan vilken som helst. Det värdefulla i den överenskommelse, som sålunda förestår, ligger i utsikten till åtskilliga besparingar i 1914 års härordning, vilken dock aldrig borde kommit till stånd såsom innefattande en orimlig belastning. Även det nu framlagda förslaget innebär emellertid en kolossal expropriation utan ersättning av svenska folkets äodelar, kroppar och själar.

De senaste dagarna har i andra lagutskottet kämpats till det yttersta bland annat om norrlandskommitténs ännu ej prövade förslag till återförvärvande från de norrländska bolagen och skogsspekulanterna av de odlingslägenheter med någon skog, som gått ifrån allmogen och dess oförsörjda ättlingar. Kommitténs konservativa och liberala majoritet föreslog en expropriationslag såsom yttersta stöd och kontroll för frivilliga uppgörelser i det vällovliga ändamålet. Representanterna för högern, bondeförbundet, de nyliberala och de frisinnade enade sig i utskottet som en man mot denna liksom även mot andra liknande kompletteringar av de sociala verktygen, väl behövliga i dessa tider, då folket tränges om brödet och emigrationsmöjligheterna förminskas. De ställde sig helt på bolagsreservanternas i kommitténs ståndpunkt. I detta fall går numera efter allmänna rösträttens tillkomst den stora äganderättens helgd, även om ersättning erbjudes, före all människorätt. Då det däremot gäller expropriation för en härordning av icke blott äodelar utan även av kroppar och själar och allt detta utan rimlig ersättning, då kunna samtliga dessa partiets målsmän knappast få nog av expropriation. De finna allesamman, att till och med enligt den nu framlagda propositionen är för litet uttaget av svenska folket.

Först exproprieras enligt propositionen de otaliga miljoner, som skola stå

till buds för härens många improduktiva utgifter. Detta vållar knappast något bekymmer. De ovannämnda partierna stå tvärt om med öppen børs för mycket mera.

Vidare exproprieras de värnpliktigas personer utan ersättning och studenterna uttagas i det närmaste i dubbel måtto med ökande av deras skulder och förlängande av deras långa, oftast bekymmersamma studietid. Leveranser, byggnadsföretag och ordinarie anställningar för hären skänka de övre tiotusenden ekonomiska fördelar och gör härordningen till en försörjningsanstalt i all synnerhet för dem. Det meniga folket åter, för vilket man ej vill tillåta expropriation ens mot ersättning av små odlingslägenheter i dess stora fattigdom, det tar man tvångsvis ut gladeligen med hull och hår för att bära bördan av de förmögnare klassernas outrotliga ideal, härordningen. Det är icke ens nog med detta. Staten exproprierar ogenerat utan rimlig gottgörelse i talrika fall även de värnpliktigas hälsa och liv samt förvärvsmöjligheter.

Avrustningens idé.

Avrustning innebär icke allenast ett nedläggande av en härordning. Den betyder något vida mera. Den representerar ett politiskt program, som går såsom en röd tråd genom världshistorien och manifesterar vid alla tillfällen de enda möjliga och rätta vägarna. Denna idé eller sanning, som skall i sin mån göra oss fria, förglömmas eller förhånas av dagens sorl och vapnens gny. Den finns dock där ändå och ingenting består mer oförstörbart än just detta. Utan en god vilja skapas aldrig fred eller, såsom det uttrycktes för nära tretusen år sedan, »utan tilltro till det goda och visa är allt förgäves i staten».

Denna vägledning finnes inom varje människas bröst. Man behöver ej rådfråga auktoriteter eller slå upp i böcker för att få någon kännedom om densamma.

Allt som är stort och lysande i havderna, innefattar en hymn till dessa levande krafter. Religionerna, filosofien, den fulländade statskonsten beteckna alla sinnelaget hos individen och dess kultivering såsom den enda möjliga grundvalen för en god samhällsbildning. Inför sådana klagörande erfarenheter måste man förvåna sig över, att det kan vara tillåtet att såsom nu styra en hel världsdel med förespeglingar, att något så hopplöst som härordningar utan grundsatser skulle vara en nödvändig grundval för organiserande av fred och samförstånd mellan folken. Så länge sanningen och politiken äro två skilda världar i oupplöslig motsättning, så lär det väl, såsom Sokrates uttryckte det, icke kunna förväntas någon befrielse från det onda för staterna och icke heller för människosläktet.

Må vi besinna, att femton miljoner av vår så kallade praktiska politik oskyldigt mördade soldaters blod ropar från jorden. Världskrigets tal kräver ett värdigt svar. Detta svar kan ej bliva något annat än människornas avväpning.

En närmare utveckling av detta ämne återfinnes i de ovan åberopade

framställningarna vid senaste riksdagen och en vid denna riksdag väckt motion (nr 170, sid. 11—20), till vilka således ytterligare hänvisas.

Från sagda utgångspunkt måste även vår svenska militärfråga bedömas. Vår uppgift måste vara att bryta fjättrarna, som förhindra varje andlig växt samt göra vårt sysslande totalt opraktiskt.

Statsministern har på visst sätt skattat till denna uppgift, då han nyktert från dagordningen avfört erövringskrig eller med andra ord *nationalkrig* såsom en fara för oss. Han säger nämligen, att vi icke hava anledning att uppbygga vårt försvar med tanke på ett angrepp mot landet i erövringssyfte.

Sedan blir hans anförande dunklare. Risken är av annan art, säger han, samt förklarar att den består uti »möjligheten att varda indragen uti konflikter mellan andra stater».

Det är icke uteslutet, att häri inbegripas neutralitetskonflikter. Å andra sidan saknas lyckligtvis i denna proposition ordet »*neutralitetsförsvar*» med dess överdrivna krav på härordningar. Vi veta, att den väsentliga användningen för vårt så kallade neutralitetsförsvar under de senaste etthundraelva åren bestått uti en intensiv och ingalunda ofarlig agitation för dess användande, 1855 till anfallskrig mot Ryssland, 1864 till anfallskrig mot Preussen och Österrike, 1905 till anfallskrig mot Norge samt 1915 och 1916 till anfallskrig främst mot England, Frankrike och Italien. Man kan verkligen säga, att vår härordning varit mångsidig i sina innersta benägenheter.

Under världskriget kränktes däremot vår neutralitet synnerligen grovt på öppna havet av tyskarna, som torpederade våra handelsfartyg, och av engelsmännen, som kvarhöll dem olagligt i sina hamnar. I brist lyckligtvis på en mäktig flotta, som kunde föra krig mot de båda mäktiga staterna, protesterade vi bara och funno oss i kränkningen, till dess den gick över. Ett gammalt klassiskt exempel på en neutralitetskränkning, som anses hota Sverige, har varit den där gotländska hamnen, som kunde besättas sannolikt av engelska flottan för att användas som replipunkt vid operationer exempelvis mot Ryssland. Detta inträffade varken under krimkriget eller världskriget. Men om nu denna neutralitetskränkning nödvändigtvis principiellt en gång skall inträffa, varför kunna vi då icke göra, såsom vi gjorde i förenämnda fall under världskriget. Vi kunna protestera mot kränkningen och finna oss i den, till dess den med kriget gått över. Detta är väl vida mer praktiskt än att hålla en stor härordning för att vid minsta fnurra på tråden kunna kasta oss in i ett krigs förödelse och fruktansvärt ovissa öden.

Förpliktelserna till nationernas förbund enligt dess akt vinkar ju med ett och annat krigstillfälle även för oss såsom deltagare i förbundets så kallade sanktionskrig. Genèveprotokollet skärpte detta äventyr högst betydligt och skänkte oss allt annat än lugnande perspektiv. Nu har emellertid protokollets förslag förfallit. Det behöver då ej ordas om nödvändigheten för vårt land att av denna anledning hålla en avsevärd härordning, vilket väl ej heller var meningen med vårt inträde i nationernas förbund. Regerings-

Behovet av en svensk härordning.

propositionen motiverar icke heller sitt förslag av någon sådan hänsyn, som nu sagts.

Fråga är då, vilken eller vilka andra konflikter mellan andra stater vi enligt regeringens mening kunna till äventyrs bliva indragna uti och under vilka omständigheter uppslag till en sådan indragning skulle kunna anmäla sig. Det är icke lätt att utfinna konturerna för ett sådant äventyr.

Det gives emellertid ett bruk för en härordning, som man icke öppet talar om men i vår tid är särdeles aktuellt. Den behövs enligt en spridd föreställning på grund av *fara för inbördeskrig* och eventuellt tillkallandet från den ena parten av utländsk hjälp emot den andra.

Den som har sin varelse till stor del bland mer eller mindre konservativa kretsar vet mycket väl, att bakom deras nutida iver för det största möjliga försvar såsom landets främsta fråga ligger uppfattningen, att det behövs i all synnerhet för dämpande av inre oroligheter. Det är nu bolsjevikfaran, som mest oroar sinnena. Den ryska farans spöke uppträder även nu som i gamla tider, ehuru i en annan förklädnad. Man föreställer sig, att den ryska sovjetstaten skall vara benägen att anstifta och vid behov även understödja bolsjevikuppror i alla stater och således även hos oss, ja kanske i all synnerhet i Sverige, som ligger så nära till hands. Det är särskilt kvinnorna inom dessa kretsar, som uppriktigare och frispråkigare giva uttryck för sin fruktan för »rödgardisterna» och framför allt de ryska. Behovet av en stark härordning är uppenbart, tillägga de, och denna opinion har nog oftast varit i den manliga säcken, innan den kom i påse.

Socialdemokraternas åskådning i militärfrågan är ganska oklar och splittrad. Den socialdemokratiska propositionen avser väl fyllandet av ungefär samma behov, som föresväva partierna till höger. För ej länge sedan grundade partiets majoritet sitt krav på härordning tillika på behovet av dess användning för inre uppgörelser eller något liknande. Vid den socialdemokratiska partikongressen 1917 utträdde nämligen vänstersocialisterna ur partiet väsentligen på grund av skiljaktiga meningar i militärfrågan. Majoriteten medgav icke då avrustningsfolket någon dräglig tillvaro inom partiet. Huvudtalare för majoriteten var enligt uppdrag den nuvarande statsministern, som motiverade behovet av en härordning bland annat därmed, att även socialdemokratien behövde en härordning för att därmed kunna försvara en socialdemokratisk stat mot angrepp från dess grannar. Vid socialdemokratiska ungdomsförbundets kongress hösten 1922 förkastades en motion, att förbundet skulle verka för fullständig avrustning. I stället segrade en motion, som räknade med militären som en naturlig sak och ansåg förbundets uppgift vara att agitera inom densamma. Om ungdomen, sades det, tog med sig i kasernen de socialistiska idealen, blev försvaret icke en fara, utan ett värn för demokratien och den framträngande socialismen. Man tog avstånd från, att känslöstämningar eller blöt och formlös pacifism skulle bestämma förbundets uppfattning, och önskade icke ett återupplivande av den

gamla ytliga antimilitarismen, som med så avskräckande verkningar odlades inom det gamla socialdemokratiska ungdomsförbundet.

Kommunisterna sluta sig som bekant enligt sin lära för tillfället till den uppfattningen att militärens uppgift är att försvara en kommunistisk stat. De önska emellertid en annan ordning för militärens rekrytering. Den får ej bildas med inslag av några borgerliga element, utan måste bestå av kommunistiskt pålitliga arbetare och bondesoldater.

Vi se således, hurusom klasserna och partierna numera äro tämligen eniga därom, att *militärväsendet* är en samhällsinrättning, som *måste finnas* även i vårt land. Alla anse sig behöva militären icke minst för att skydda sin makt och få tillfälle att för sin räkning kommendera densamma. Militarismen är en nödvändighet, den representerar ordningen och framför allt — tillfället att få begagna den. Ingenting bör väl således vara mer angeläget än att beröva klasserna och partierna möjligheterna därtill.

Denna enhetsfront bygger i själva verket på synnerlig samstämmighet även i en annan kardinalfråga. Alla partier i Sverige liksom i det övriga Europa äro eniga om, att *själens odling* och den goda viljans regim *har icke något med politiken att skaffa* eller åtminstone icke med den statskonst, med vilka dessa sammanslutningar vilja sysselsätta sig. Med andra ord en ensidig materialistisk åskådning behärskar samhällena. Till andlig kultur räkna vi endast de intellektualistiska strävandena, för vilka som bekant själens odling och självansvaret är en i stort sett främmande angelägenhet.

För min del har jag trott det vara av vikt att utvidga de vänsterpolitiska programmen till någon samverkan med dessa andliga krafter, som ensamma förmå något. De lyckades att år 1911 få infört i det socialdemokratiska partiprogrammet, att socialismens mål vore ekonomisk och andlig frihet för alla samt skapandet av icke blott bröd och frihet utan även självansvar. Några år efteråt tillstyrkte partiets programkommission med den nuvarande statsministern i spetsen att utesluta detta främlingskap ur programmet. Motiveringen var att det störde det monumentala i de ekonomiska teserna. Kongressen följde kommissionen. Hade denna senare haft något medlidande med de stackars förlugna påminnelserna även om det andliga livet, så torde kongressen säkerligen tillåtit dem få vara kvar lika enhälligt, som den år 1911 vänligt upptagit dem som inhysningar i det stora huset. Skickelserna äro sällsamma. Säkerligen har statsministern sin beaktade rättskänsla att tacka för sin upphöjelse och det är väl också på den grundvalen, man kan tillåta sig några förväntningar av hans politik. Rättskänslan är dock en gnista av det andliga liv, som av honom utvisades ur grundsatserna för det parti, till vilket han nu valts även såsom ordförande.

Enahanda upplysning om, hur allt sig rätteligen förhåller, kan inhämtas från det kommunistiska partiets framträdande. Det vänstersocialistiska partiets demokratiska grundlagar, utgörande en utbyggnad av 1911 års tankar, förvandlades av kommunisterna ögonblickligen till ruiner. Särskilt satsen

*Two enhets-
fronten.*

»medborgarnas karaktärsdanning och deras personligheters inre utveckling är en samhällsangelägenhet» ströks obönhörligt. Detta saknade uppenbarligen betydelse för den kommunistiska staten.

Europa står sålunda enigt från sovjet till vesterns yttersta höger om materialismen och intressena såsom de enda härskande realiteterna i världens styrelse. Den andliga kapitalismen och dess följd den andliga fattigdomen äro omhånade institutioner inom alla tongivande partikretsar. Under ett sådant nedsjunket tillstånd är det klart, att alla maktägande i vår världsdal ropa efter härordningar och att alla folk lugnas med skådespel och, i den mån pengar bli till övers, även med någon brödföda, under det att de stackars människornas själar kastas ut på sopbacken. Ur denna uppgivelse kan aldrig något människovärdigt framgå. Tvångsföreställningen om nödvändigheten av ett militärväsende göt olja på elden och tände världskrigets brand. Det finnes fortfarande knappast någon utsikt, att folkens självbevarelsedrift skall av deras maktägare lämnas tillfälle att avskudda sig vapnens förelser. En sak är emellertid ödesbestämd, och det är, att först bortom vapnen skymtar omsider en strimma av samvetenas statskonst.

Fredsaktion.

Regeringens härordning innehåller i år liksom förra året ingenting om fredsarbetet. Även försvarskommissionens betänkande avhöll sig från tankar i detta ämne. Denna brist i förslagen är en naturlig följd därav, att det ej inordnats under någon problemställning. Detta i sin ordning är en följd av den ovannämnda själlösheten i de europeiska samhällenas styrelsesätt.

För den, som förkastar en omväxling allenast i metoderna för blodbad såsom invigning av en ny tid, måste uppmärksamheten riktas på skandet av en folkmening och ett folkprogram för en omvärdering av den gamla politiken. Den förenämnda läggningen av den europeiska statskonsten utesluter djupplöjning och även folkmeningens medverkan. Det hela blir fortfarande ett politiskt spel med brickor och tärningar bakom kulisserna utan tillräckliga grundsatser och utan omskapande resultat.

Uti ett tal nyligen vid en bankett i Stockholms stadshus för gästade finnar uttalade statsministern den förhoppningen, att gästerna skulle från nämnda beundransvärda skapelse taga med sig bilden av ett samhälle, som ej för ett orkeslöst gammelmansliv. Villigt skall medgivas, att ifråga om tekniska uppfinningar, smakfull lyx, banketter samt behov av bilar, telefoner och silkesstrumpor står den svenska nationen på höjdpunkten av en ny tids utveckling med nya materiella behov. Men hur förhåller det sig med det andliga livet, som till och med avsiktligt utgallras ur parti-programmen såsom en överflödig vara?

Vid sekelskiftet läste jag en gång i manuskript en dikt, som en ung finsk skald efterlämnat här hos bekanta. I denna stod bland annat, att hans förväntningar blivit grusade och att han i Sverige funnit ett folk

»i små bestyr med spridda sinnen». Sedan dess har väl knappast efter världskrigets gärning ställningen förbättrats.

Man kan ej heller av en sådan vägledning, som ovan skildrats, vänta annat än bildligt talat en fortgående åderförfalkning i metoderna för statens styrelse, en åldrande och senil statskonst. Ingen lär väl sålunda vilja bestrida, att vänsterpolitiken ruinerats under sin inväxt i maktbefogenheterna. En del gamla programpunkter stå visserligen kvar i formaldemokratiens av ålder bleknade bekännelseskriterier. Men hur står det till med tillämpningen? Vid det ovannämnda avrustningsmötet i huvudstaden betonade en talare, hurusom den diplomatiska sekretessens avskaffande fortfarande vore ett demokratiskt önskemål. Därmed förhåller sig på det sättet, att alla parlamentariska instanser vägrat på anmodan taga befattning med den stackars relikten både här och utomlands. En svensk socialdemokratisk regering har till svar å en interpellation och en petition i ämnet till och med uttryckligen förklarat, att nämnda sekretess ej kunde undvaras. Interparlamentariska unionen uttalade visserligen 1924, att den »såg i principen om en så långt som möjligt utsträckt publicitet den bästa garantien för en internationell fredspolitik och en samverkan mellan staterna». Detta i och för sig högst överdrivna påstående realiserade unionen i samma andedrag på det sättet, att den ansåg vara nog, att det lilla fåtalet medlemmar i ett utrikesutskott inom parlamenten fick kännedom om de utrikespolitiska angelägenheterna. Längre fick publiciteten icke gå. På detta sätt avskrivs den ena formaldemokratiska programpunkten efter den andra.

Den nya tiden bär i sitt sköte de stora realdemokratiska problemen, som överskugga hela världsutvecklingen. Den gamla apparaten står här ännu mera handfallen, då det gäller en beslutsam resning mot våldet som kulturmedel och en oförskräckt vakthållning kring den verkliga rätten utan mannamån och människofruktan. Det förefaller, som i alla parlament och enskilda parlamentariska sammanslutningar med gravlikt allvar obönhörligt avvisas varje uppfordran att gå till grunden av tingen. Det svenska konstitutionsutskottets utlåtande nr 8 för 1925 utgör enligt min uppfattning det senaste exemplet ur en lång erfarenhet. På möten med vanliga människor ute i landet och till och med i huvudstaden kunna däremot skildringar av läget ej undgå att utlösa en ofta stormande munterhet över de små rättor, som i lyckligaste fall födas av de vetenskapliga och parlamentariska bergen inför de pockande uppgifterna.

Under sådana förhållanden är det så mycket mer angeläget att icke misströsta utan oavlåtligt gå fram för människornas avvärning och ett verkligt folkprogram för freden.

I det läge, vari militärfrågan för närvarande befinner sig, finnes ingen utväg att i en avrustningsmotion framlägga förslag till något särskilt provisorium under övergången. Det härordningsförslag, som kommer att slutligen antagas av riksdagen, måste godtagas såsom en provisorisk anordning, vars framtida upphävande påkallas genom ett avrustningsförslag.

Provisorium.

Gottgörelse.

Det ligger i sakens natur, att även ett avrustningsförslag måste vara förbundet med en provisorisk ordning, som skänker gottgörelse i möjligaste mån åt dem, som eljest skulle bliva lidande. Därmed syftas på alla, som hava sitt uppehälle av de militära inrättningarna samt genom deras begränsning eller indragning hotas av minskade befodringsutsikter, ekonomiska förluster eller kanske ruin. Detta gäller såväl hög som låg. Det må vara förlåtligt, om dessa människor ej känna härordningens minskning eller avrustningen såsom något ideal och av sitt intresse komma att motsätta sig detsamma, såvida ej vederlag gives.

*Samverkan
med Danmark
och Norge.*

Den samverkan mellan Sverige, Norge och Danmark, som ligger i sakens natur samt hitintills ägt rum på skilda områden och icke minst under kriget, bör av begripliga skäl helst omfatta även avrustningsfrågan. Möjligheten av en nordisk avrustningsallians bör vara mer aktuell nu efter krigets avslutande. En sammanslutning mellan ännu flera smärre nationer för initiativ till en världsorganisation för freden är visserligen också en ofta framhållen praktisk angelägenhet i nutiden. För att emellertid komma igång med avrustningen är det icke lägligt att för mycket inveckla själva starten. De nordiska länderna äro ostridigt de, som lättast kunna taga initiativ. Huvudsaken är att en början blir gjord från dem, som av förhållandena äro mest uppfordrade därtill.

I brist på nordisk samverkan innebär emellertid även svensk avrustning »en ny beslutsamhet», som måste högeligen gagna vårt land och giva en lösning för en ny världsordning.

Yrkanden.

På grund av vad sålunda anförts hemställes:

att riksdagen med anledning av propositionerna nr 50 och 51 angående försvarsväsendets ordnande ville hos Kungl. Maj:t anhålla om:

1:o en skyndsam plan för krigsväsendets avrustning med bibehållande allenast av en folkligt organiserad, oundgänglig ordningsmakt;

2:o ett aktivt framträdande i de internationella förhandlingarna för ett folkprogram till en verklig världsorganisation av freden.

Stockholm den 21 mars 1925.

Carl Lindhagen.

I förestående yrkanden instämma:

August Ljunggren.

Karl Sandegård.

Erik Dalberg.

J. G. Walles.

Carl Eriksson.

S. Luterkort.

G. A. Larsén.

Torsten Ström.

Th. Östergren.

A. Björkman.